

Народний пісняр Григорій Пономаренко

Неможливо перерахувати всі приклади поєднання, взаємозбагачення, взаємообміну культур української та російської. Їх безліч. Немало відомих діячів літератури, музики, мистецтва поєднали у своїй творчості кращі здобутки двох слов'янських народів.

Яскравим прикладом такого взаємозбагачення є творчість композитора, народного артиста Росії та Радянського Союзу, українця Григорія Федоровича Пономаренка.

Співець “Росії з України”, “співець берез російських”, “його пісні – це живий голос нашої рідної російської землі, джерело, витoki якого в глибинних пластах російської народної пісні” – і ще дуже багато подібних висловів можна знайти, знайомлячись з творчістю композитора, гортаючи спомини про нього відомих поетів, співаків, мистецтвознавців. На диво органічно поєднав Григорій Федорович у своїй щирій душі, доброму серці, природному, від Бога, таланті і мелодику рідного Придесення, і ритми промислового Запоріжжя, і суворі пісні-заклики Великої Вітчизняної війни, і, нарешті, російський фольклор, вивченню якого присвятив не один десяток років.

Так склалася доля композитора, що, народившись у мальовничому селі Моровськ тодішнього Остерського повіту (тепер Козелецький район) на Чернігівщині в далекому 1921 році, дитячі роки провів у Запоріжжі, а все своє доросле життя прожив у Росії. Музику полюбив змалку. А коли пішов на службу до Радянської Армії, то став вихованцем ансамблю пісні і танцю прикордонних військ. З цим ансамблем у буремні роки війни виступав на фронтах, тоді почалася його композиторська діяльність.

Сам митець трохи пізніше стверджував: “Як композитор я народився на Волзі, бо моя серйозна робота з російською піснею почалася в Жигулях, куди в 1952 році разом з великим теоретиком та знавцем російської народної пісні Петром Милославовим приїхав створювати Волзький народний хор”.

Десять років прожив наш земляк в м.Самарі (тодішній Куйбишев), працюючи музичним керівником згодом відомого хорового колективу. За цей період композитор створив десятки пісень. Найвідоміші з них: “Ивушка зелёная”, “Ох ты, Волга”, “Коля-Коля-Николаша”, “Золотаюшка”, “Оренбургский пуховый платок”.

Наступні десятиріччя з 1963 року Григорій Федорович живе і працює у Волгограді – художнім керівником народного хору на багатотисячному тракторному заводі. Його кращі твори тих років “Что было, то было”, “Подари мне платок”, “А где мне взять такую песню”, “Растёт в Волгограде берёзка”, “Русские матери”, “Снег седины”, “Ой, снег-снежок, белая метелица”. За кожною піснею мимоволі чуються голоси її кращих виконавців – Людмили Зікіної, Ольги Воронець, Клавдії Шульженко, Катерини Шавріної, Йосифа Кобзона; за кожною стоїть праця улюблених композитором поетів

*Народжується пісня
1988 р.*

*Г. Пономаренко та Л. Зикіна
1988 р.*

Віктора Бокова, Маргарити Агашиної, Василя Алферова, Євгена Євтушенка, Олександра Блока, Сергія Єсеніна.

Перша спроба доторкнутися до поезії С. Єсеніна відбулася ще в 1954 році, коли була написана пісня “Клєн ты мой опавший”, через десять років з’явилася ще одна “Не жалею, не зову, не плачу”, а невдовзі – найвідоміша пісня есенінського циклу “Отговорила роща золотая”.

На нашу думку, ці пісні стоять окремо від інших творів композитора. В них яскравість, чарівність, первозданність есенінських образів дуже вдало поєдналися з ліризмом і народністю обдарування митця. І багато слухачів, як свого часу і авторка цих рядків, дивувалися, почувши, що пісні не народні, а написані сучасним композитором, та ще й земляком.

З роками українець Григорій Пономаренко став великим знавцем найглибших струн російської душі, російського народного мелосу і зрозумів, що шлях до справжньої народної

пісні пролягає через складне мистецтво простоти і що саме в цьому криється секрет “довголіття” пісні.

За вікном початок ХХІ століття. Багато що змінилося в нашому житті, з’явилися нові музичні ритми, стилі, напрями, але кращі пісні ХХ століття вже давно увійшли до класики пісенного фонду. Достойне місце серед них посідають і пісні Григорія Пономаренка.

Більше двадцяти останніх років життя композитора пов’язані з м. Краснодаром, столицею кубанських козаків, нащадків славних запорожців. Тут він зустрівся з талановитими поетами Віталієм Бакалдіним, Іваном Варавою, Сергієм Хохловим і, головне, – зі своєю долею, майбутньою дружиною Веронікою Журавльовою, солісткою Державного козачого хору.

За споминами митця, то були щасливі часи, працювалося дуже плідно, зустрічі з жителями кубанських станиць наповнювалися радістю від приємного спілкування. “Хутора”, “Родная станица”, “Ехал козак за Кубань”, “Песня о кубанском море”, “Кубань, Кубань – широкие просторы...” – далеко не повний перелік пісень тих років. Працював і в інших жанрах. Створив музику до кінофільмів “Мачеха”, “Безотцовщина”, музичної комедії “Жемчужина России”, спектаклю Малого театру “Ураган”, інші твори.

Справою його життя залишалася напружена праця та зустріч з героями майбутніх творів на БАМі та на Сахаліні, на Уралі та в Тюмені, в Поволжжі та в рідній Україні. Неодноразово відвідував Григорій Федорович і Чернігів, виступав на сцені обласної філармонії.

Швидко плине час... Григорій Пономаренко готувався відзначити своє 70-річчя та 50-річчя творчої діяльності. Саме в ці передювілейні дні у жовтні 1990 року у велику, дуже охайну та затишну квартиру по вулиці Красній, що в центрі Краснодара, завітали і ми, співробітники Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського. Приїхали на запрошення Григорія Федоровича, домовившись

заздалегідь, поспілкуватися, взяти матеріали для музейної колекції, зібрати відомості про творчість композитора, як кажуть, з перших рук. Прошло вже багато років, а я не можу забути свого здивування, коли вперше побачила митця. На вигляд він мав не 70 років, а щонайбільше 50. Невисокого зросту, з круглим, без зморшок, обличчям та проникливими карими очима. Дуже привітний, без натяку на зверхність, таким запам'ятався мені Григорій Федорович. Тепло і привітно зустрічало нас, гостей із Чернігова, подружжя Пономаренків і це в той час, коли в домі було повно людей: артисти, кіношники з Москви, місцеві телевізійники, кореспонденти. Воно й не дивно: до ювілею готувався найвідоміший у країні композитор, автор пісень, які вже давно вважалися народними, нещодавно удостоєний звання народного артиста СРСР. Це неабияка подія в культурному житті країни. В Краснодарі мав відбутися ювілейний фестиваль. До міста очікувалися поважні гості: Зикіна, Кобзон, Трошин, хор Всеросійського радіо та телебачення під керівництвом народного артиста СРСР Миколи Васильовича Кутузова.

Сам Пономаренко працював у ці дні з подвоєною енергією. Довелося і нам, музейникам, на запрошення Григорія Федоровича поїздити по кубанських станицях з його концертною бригадою, яка складалася із самого композитора, його дружини, солістки Росконцерту, заслуженої артистки РРФСР Вероніки Журавльової та московського квартету “Иван да Марья”. То були незабутні враження: у кожній станиці митців зустрічали хлібом-сіллю; щира любов, повага, радість від спілкування з улюбленим композитором та виконавцями на кожному концерті. А Григорій Федорович, вітаючись з глядачами, з гордістю розповідав про те, що тут у залі знаходяться його земляки з Чернігівщини і що завітали вони до нього, щоб зібрати матеріали для обласного музею і, переходячи на українську мову, згадував про рідне село, про красуню Десну і про те, що рідна земля завжди надихала його на творчу працю. А потім співала Вероніка Журавльова. Її глибокий сильний голос був здатен звабити, підкорити слухачів, донести до них всю багатозвучну красу пісень Г. Пономаренка. Вже повертаючись додому, під Краснодаром, показуючи на тополі, що, як на параді, вишикувались у ряд, Григорій Федорович зазначив: “Бачите ті дерева на горизонті? Саме вони надихнули мене на створення пісні “Тополя, тополя, в город мой влюблённые..” Було дивно дивитися на ті історичні тополі і слухати таку просту розповідь композитора.

*Г. Пономаренко з дружиною
В. Журавльовою
1987 р.*

Ще одна цікавинка очікувала нас у місті: на будинку Краснодарського театру оперети висів величезний плакат – афіша до вистави “Лебединая верность”, музику до якої написав Г. Пономаренко: саме у ті дні відбувалася її прем'єра. До речі, це була вже третя робота маестро в жанрі оперети. Перші дві – “Старым казачьим способом” та “Оренбургский пуховый платок” – були написані для театрів оперети відповідно Ростова та Оренбурга.

Напередодні ювілею композитор звернувся до духовної тематики, написавши тринадцять творів, які склали цикл “Всенощные бдения”. Всесоюзна фірма грамзапису “Мелодія” тоді ж випустила два компакт-диски із записом пісень Г. Пономаренка

на вірші С. Єсеніна та О. Блока у виконанні Й. Кобзона. Це були перші диски композитора-пісняра. З великим хвилюванням передав Григорій Федорович музею рідного краю сімейну реліквію – свій перший баян, на якому грав ще в юнацькі роки. За твердженням митця цей баян змайстрував його дядько Максим Терентійович. Він же відіграв вирішальну роль у становленні тоді ще зовсім юного Григорія як музиканта. Справа в тому, що в сім'ї Пономаренків на музиці, піснях не розумілися. Один лише молодший брат батька Максим грав на гармошці, бубоні, а згодом став відомим в Україні майстром по виготовленню баянів. Саме в нього і навчився маленький Гриць грати на гармошці, обравши на все життя складний, іноді болісний, шлях митця.

Поповнилася тоді музейна колекція його рукописами, особистими речами, записами пісень, концертними афішами. Цікаво, що серед рукописів виявилися пісні “Мій Чернігів”, “Україна моя”.

З теплотою в серці залишали ми Кубанський край. Прощаючись з Григорієм Федоровичем у Краснодарському аеропорту, куди він привіз нас на своїй білій “Таврії”, домовилися про наступну зустріч у Чернігові, бачили сум в його очах, слухали слова про те, як скучив він за батьківщиною і що все частіше згадує рідні місця. Може щось відчував?

Через п'ять років страшна звістка про загибель композитора в автомобільній катастрофі на шляху до Краснодарського аеропорту пролунала як грім серед ясного неба. Невимовна туга охопила серця всіх шанувальників його таланту, всіх тих, хто знав Григорія Федоровича, спілкувався з ним. Та душа митця залишається у його піснях.

Понад сорок років у стрімкому розвитку російської пісенної культури Г. Пономаренко утримував одне з перших місць: його пісні співали і на парадах, і у сімейному колі, в селі і в місті, в Росії і в Україні, на теренах всього колишнього Радянського Союзу. Найбільш популярні з них були випущені фірмами грамзапису Англії, ФРН, Японії, Фінляндії, інших країн. Ліричний талант нашого славетного земляка був звернутий до Росії, наповнений образами російських жінок, матерів, вдів, російських полів та просторів, але, на нашу думку, глибинні витoki почуттів любові митця до людей, до природи, до життя криються в його родині, рідній українській землі.